

TAMMELAN KAIVOSHANKKEIDEN (RIO TINTO) VAIKUTUKSIA

(päivitetty 6.7.2025)

- 1) Malminetsintäalue Särkisuo: 579, 98 ha, malminetsintälupa voimassa, valitukset hylätty**
- 2) Malminetsintäalue Särki 1: 3078,60 ha, haettu malmietsintälupaa, muistutukset anomuksesta jätetty 6/2025**
- 3) Varausalue Särki: 63,98 km² Tammelassa ja Forssassa, varaus karenssissa**
- 4) Varausalue Särki 2: 5037,44 ha, varaus karenssissa**

Vaikutukset Tammelan kunnan talouteen

Kaivosmineraalivero

Tammelan yksi kaivoshanke (Särkisuo) tuottaisi kunnalle kaivosverona karkean arvion mukaan uuden veron mukaan n. 2-3 miljoonaa euroa (500 000 - 800 000 euroa nykyveron mukaan laskettuna).

Kaivosvero on toistaiseksi 0,6 prosenttia kaivosmineraalien sisältämän metallin verotusarvosta. Vuoden 2026 alusta vero on 2,5 % Vero jakautuu niin, että kunta, jossa kaivosyhtiö sijaitsee, saa verosta 60 %, valtio 40 %. Vuosittainen (v. 2024) verotuotto Suomessa on valtiolle n. 31 miljoonaa euroa, kunnille 19 miljoonaa euroa. Suomessa on 45 kaivosta. Sotkamo, Sodankylä ja Kemijärvi, jotka ovat suurimmat kaivostuotajat saavat kaivosverosta kunnista ylivoimaisesti eniten: n. neljä milj. euroa kukin. (Lähde: Verohallinto)

Yhteisövero

Tammelan yksi kaivoshanke (Särkisuo) tuottaisi kunnalle yhteisöverona karkean arvion mukaan n. 900 000 euroa.

Kaivosyhtiö maksaa yhteisöveroa siihen kuntaan, jossa on kirjoilla tai jossa sillä on työntekijöitä. Rio Tinto on brittiläis-australialainen ylikansallinen yhtiö, kotipaikka Australiassa.

Yhteisöverosta valtion osuus on 65%, kunnan n. 33 %, loput menevät seurakunnalle. Yhteisöveron osuus kunnan tuloista on yleensä pieni, keskimäärin 7 prosenttia kunnan verotuloista. Yhteisövero on 20 prosenttia kaivosyhtiön verotettavasta tulosta. Kaivosyhtiöt ovat usein kirjanpidollisilla toimillaan saaneet tuloksen negatiiviseksi. Näin mm. Sotkamossa. Siis lopputulos on, että yhteisöverotuotto on marginaalinen. Suurin kaivosyhtiön yhteisövero on Kittilän kultakaivos, joka maksoi kunnalle v. 2024 12 miljoonaa euroa. (Lähde: Verohallinto)

Kiinteistövero

Kiinteistövero määräytyy kertomalla kiinteistön ja rakennusten arvo kiinteistöveroprosentilla. Malmiesiintymästä ei makseta kiinteistöveroa, eikä esiintymän arvo vaikuta veroon.

Tammelan yleinen kiinteistövero on rakennuksista 1,1 prosenttia ja maapohjasta 1,3 %. Kunta ei hyödy kaivosyhtiön maksamasta kiinteistöverosta merkittävästi.

(Lähde: Verohallinto ja Tammelan kunta)

Työllisyysvaikutus

Suomen 45 kaivosta työllistävät yhteensä 4500 henkeä vuodessa. Ylivoimaisesti suurimpana työllistäjänä on Sodankylässä sijaitseva Kevitsan suurkaivos ja Sakatin kaivos: n. 600 henkilötyövuotta. Yli 60 % työntekijöistä asuu kunnan ulkopuolella.

Rio Tinton kaivos Tammelassa voisi karkeiden arvioiden mukaan työllistää parisenkymmentä tammelalaista ja ympäristöpaikkakuntalaista. Kaivosyhtiöt käyttävät myös usein omia tytäryhtiöitään sekä vuokraavat ulkomaista työvoimaa. Tätäkin kautta työllistämisaikutus on pieni. Malminetsintävaiheessa kaivoshanke työllistäisi muutamia paikkakunnan ulkopuolisia henkilöitä. Sen jälkeen muutamia paikallisia rakennusalan ammattilaisia, kaivostoiminnan erityisosajat tulisivat muualta.

Nykyinen kirjanpitolaki sallii tulojen siirrot Suomesta ulkomaille kirjanpitokikkujen avulla, emoyhtiö voi antaa lainaa kovalla korolla ja lyhennyksillä, sisäisesti laskutetaan ylisuuria laskuja omassa omistuksessa olevien yhtiöiden välillä, hankintoja ei kilpailuteta jne.

JOHTOPÄÄTÖS:

Tammelan kunnan saamat kaivoksen/kaivoksien verotuotot ovat pieniä verrattuna kunnan kokonaistuloihin.

Vaikutukset Tammelan imagoon ja houkuttelevuuteen

Kaivostoiminnan ja jo malminetsinnän erilaiset negatiiviset vaikutukset Tammelan imagoon heijastuvat mm. yritystoimintaan, matkailuun ja mökkikauppoihin.

Kahden kansallispuisto koti ja positiivinen imago houkuttelee kuntaan uusia yrittäjiä, vapaa-ajan asukkaita, matkailijoita paremmin kuin lyhytnäköinen mutta vaikutukseltaan pitkä kaivoksien Tammela-imago. Kaivostoiminta pienentää esim. kesäaikaista työllisyyttä kun turisteja ei tulekaan samaa määrää kuin ennen.

Kaivostoiminnalla on iso negatiivinen vaikutus luontomatkailuun. Vuositasolla n. 200 000 luontoretkeilijää vierailee Tammelan kunnassa Torronsuon, Liesjärven ja Portaan luonnonsuojelualueille. Jos lasketaan varovaisesti, että näistä jokainen retkeilijä jättää esim. vain 10e/retkeilijä, tuotto on jo 2 miljoonaa euroa, tämä kaikki on positiivista lisää sekä kunnan että yrittäjien tuloksiin. Näin luonto- ja ympäristöarvot kääntyvät taloudelliseksi arvoiksi.

Kesämökkiläiset (3300 vapaa-ajan asuntoa) tuovat rahaa ja toimeliaisuutta kuntaan. Jo nyt malminetsinnän ja kaivosvarausten aikana kesämökkikauppoja on peruttu. Malminetsintä luo

epävarmuutta ja epäluuloisuutta kuntaa kohtaan. Houkuttelevuus ei ole nousussa, ja imago saa pahoja kolhuja.

Ympäristövahingot

Kaivoksien jätehaitat: 1) Malminetsinnässä ja kaivostoiminnassa syntyvät jätevedet 2) Kaivosjätevuoret 3) Näistä aiheutuvat pitkäkantoiset haitat ympäristön pohjavesiin, vesistöihin ja laajemmalle alapuolisiin vesistöihin (Kokemäenjoen vesistö) ja jopa mereen asti.

Kaivokset aiheuttavat aina vahinkoja ympäristölle (näin toteaa kaivosteollisuus itse). Kaivokset uhkaavat lähivesistöjen veden laatua ja pahimmillaan pohjaveden laatua. Toimiva kaivos tarvitsee runsaasti vettä jalostusprosessiinsa. Vesi otetaan todennäköisimmin alueen pohjavedestä, mikä voi puolestaan vähentää kaukanakin jalostamosta olevien muiden vedentarvitsijoiden mahdollisuutta ottaa pohjavettä.

Kaivostoiminta edellyttää ympäristölupaa, jossa ympäristöviranomainen määrää jätevesien ja lähiseutujen vesistöjen sekä pohjaveden tarkkailusta. Nämä toteutetaan omavalvontaperiaatteella, joten niiden luotettavuus ja puolueettomuus ei ole välttämättä ole korkealla tasolla. Ympäristöluvan määräämä tarkkailu ei estä onnettomuuksia tai päästöjä, kuten Talvivaarassa on havaittu. Tai esimerkiksi Rio Tinton kaivoksessa Wisconsinin osavaltiossa Yhdysvalloissa (Flambeaun kaivos), jossa 30 vuotta kaivoksen toiminnan lopettamisen jälkeen viereinen joki on edelleen saastunut ja maaperä myrkyllinen. (Rio Tinto rikkoi useita Yhdysvaltain ympäristölakeja.)

Malminetsintävaiheessa syntyy suuri määrä soijaa eli hienojakoista kalliota. Vaikka tämä pyrittäisiin keräämään pois kairausten jälkeen, sitä jää maastoon jonkinlaisia määriä. Tämä maastoon jäävä soija on erityisen haitallista, koska Tammelan kallioperä sisältää runsaasti sulfidia. Soijan ollessa kosketuksissa ilmaan, alkaa se hapettua, jolloin muodostuu rikkihappoa. Rikkihappo on erittäin voimakasta ja pystyy puolestaan liuottamaan maaperästä ja kalliosta haitallisia metalleja, mm arseenia ja alumiinia, jotka sitten puolestaan päätyvät vesistöön ja aiheuttavat haittoja kaloille ja muille eliöille.

Kaivostoiminnassa syntyy valtavia määriä jätteitä. Itse asiassa 75 % Suomessa syntyvistä jätteistä on kaivannaisjätettä ja 90 % Suomen vaarallisista jätteistä. (Lähde: Tilastokeskus) Tammelan vuosittainen jätemäärä moninkertaistuisi välittömästi kaivostoiminnan alettua.

Kaivostoiminnassa syntyy sekä sivukiveä ja rikastushiekkaa, joka varastoidaan altaisiin. Sekä sivukivi että rikastushiekka sisältävät runsaasti sulfidia, joka vähitellen muuttuu rikkihapoksi ollessaan kosketuksissa ilmassa olevaan happeen. Rikkihapon muodostuminen jatkuu varmuudella satoja vuosia, todennäköisesti tuhansia tai jopa kymmeniä tuhansia vuosia. Jätevuorista voi liueta pitkän aikaa erittäin haitallista rikkihappoa, joka liuottaa edelleen metalleja. Vuosisatojen kuluessa riski, että nämä pilaavat vesistöt ja pohjaveden, kasvaa koko ajan.

Talvivaara/Terrafame on Suomessa pahin esimerkki jälkihoidon puutteesta sekä vesistö- ja maaperän pilaantumisesta. Kaivosyritysten vakuustalletukset ovat olleet riittämättömiä. Uhkana on myös maaperän saastuminen. Tammelan kallioperän runsas arseenipitoisuus aiheuttaa lisäriskin.

Valuma-alue selvitysten mukaan noiden kahden Särkisuo- ja Särki 1 -hankkeiden valuma-alueella ovat lähes kaikki Tammelan kunnan kaikki merkittävät järvet ja yhdysjoet. Valuma-alueella ja vaarassa on jopa Kokemäenjoen vesistö, eli yllämainitut haitat laajenevat jopa Tammelan kunnan ulkopuolelle. Ulkopuoliset kunnat liene tietoisia tällaisesta uhasta.

Nykylainsäädännön mukaan ympäristön puhdistuskustannukset maksaa ensisijaisesti aiheuttaja. Lakiin kirjatut vastuut kattavat vain n. 10% käytännössä tiedossa olevista entisöintikuluista. Jos aiheuttajaa ei saada vastuuseen esimerkiksi kaivosyhtiön konkurssin vuoksi, on toissijainen maksaja alueen haltija, joka olisi siis konkurssiin mennyt kaivosyhtiö. Lopulta maksaja on ympäristönsuojelulain 133 § mukaan kunta. Tammelan kunnan olisi tällöin syytä varautua pitkällä aikavälillä kymmenien miljoonien lisälaskuun.

Yhteenvedona voidaan sanoa, että Särkisuon ja Särki 1-kaivoshankkeet ovat laajuudeltaan niin suuria, että kaikki yllä mainitut jäte- ym. ympäristöriskit olisivat erittäin huomattavia.

Melu- ja liikennehaitat

Kaivos ja siihen liittyvä liikenne aiheuttavat runsaasti meluhaittoja, mitkä osaltaan vaikuttavat kunnan houkuttelevuuteen ja viihtyisyyteen. Erityisesti alueelliset haitat voivat olla niin melun kuin raskaan liikenteen osalta suuriakin, ja laskevat kiinteistöjen arvoa.

Vaikutukset infrastruktuuriin, tiestöön ym.

Suuri haitta on kevytrakenteisen tieverkon siltojen ja pinnoitteiden kulumisen painavan ja raskaan kaluston vuoksi. Investoinnit infrastruktuuriin jätetään usein kunnan tai valtion maksettavaksi verovaroista, joten investointeihin ja ylläpitoon kuluu kunnan verovaroja. Tämä tietenkin osaltaan vähentää kaivoshankkeen kannattavuutta kuntalaisten näkökulmasta. Kunnan vesi-, jätevesi-, tie- ja siltainvestoinnit joudutaan tekemään jo ennen kaivostoiminnan aloittamista.

Etukäteisinvestointien jälkeen tulevat vielä ylläpitoinvestoinnit, joiden määrästä ei kenelläkään ole selkeää kuvaa.

Virkistys- ja retkeilykäytön estyminen

Laajat kaivosalueet estävät virkistys-, metsästys- ja retkeilykäytön. Tällä on suuri merkitys mm. matkailutulojen vähentymisenä.

Suojeluhankkeiden kariutuminen

Suunnitelluille kaivosalueille on tehty viimeisen 10 vuoden aikana runsaasti esimerkiksi vesistöjen ennallistamis- ja suojelutoimenpiteitä. Niihin on käytetty yhteensä n. 2 miljoonaa euroa. Nämä rahat menisivät siis osittain hukkaan koko valuma-alueen osalta. Yhteiskunnan aikaisemmat investointituet ja suojeluyhdistysten suuri työpanos olisi ollut tällöin turhaa tai menisi osittain hukkaan. Kaivokset aiheuttavat takapakkia jo tehtyjen toimenpiteiden tehokkuudelle ja jopa suoranaisesti estävät suojelu- ja ennallistamishankkeiden alueellisia toteutuksia tulevaisuudessa.

Luontoarvot

Kaivokset ovat uhka luonnon monimuotoisuudelle. Laajat kaivosalueet vievät paljon tilaa Tammelan luonnolta, nykyaikaisen kaivosalueen koko on useita neliökilometrejä tai jopa kymmeniä neliökilometrejä (Kevitsa 14 km², Talvivaara 60 km²).

Kaivoksilla on iso negatiivinen hiilijalanjälki ja se suurentaa merkittävästi Tammelan kunnan omaa hiilijalanjälkeä, joka tällä hetkellä perustuu luonnonpuistojen antaman luontoarvon päälle ja on kuntavertailussa hyvinkin kilpailukykyinen. Esim. tällä hetkellä Tammelan kunnan jätemäärä on n. 1,86 kt/vuosi. Tämä on pienehkö määrä, ja on ollut laskussa vuosikautia. Kaivoksien jätteet muuttaisivat suunnan. Tammela on mukana Kanta-Hämeen tavoitteessa olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. (Lähde: hameenilmastovahti.fi)

Muinaisjäännökset vaarassa

Tammelassa on löydetty erittäin paljon suojeltavia muinaisjäännöksiä. Tutkimuksien mukaan Tammelan alueella on runsaasti vielä löytämättömiä suojeltavia muinaiskohteita. Kaivokset uhkaavat tuhota suojelua vaativat muinaisjäännöskohteet. Särkisuon alueelta on löydetty kivikautinen taltta, ja Särki 1:n alueella on lukuisia suojeltuja kiinteitä muinaisjäännöksiä.